

Nullum crimen, nulla poena, sine lege poenali.

Summarium. I. Status quaestionis. Investigamus; num jure canonico, tam vetere, quam novo, receptum sit principium, nullum crimen (delictum), nulla poena, sine praevio praescripto poenali. Poenale praescriptum, jure canonico, designat non tantum poenalem legem, sed etiam poenale praeceptum sive commune sive peculiare. II. Ius vetus. Percurrendo fontes variarum periodorum, a prima usque ad ultimam, ostenditur: nunquam fuisse jure vetere exclusam punitionem violationis praescripti sanctione canonica carentis. — Eadem est de jure vetere communis doctorum sententia. III. Ius Codicis. Violatio praescripti, cui nulla est addita canonica sanctio, juxta Codicem tunc tantum puniri potest, si scandalum forte datum aut specialis violationis gravitas id ferat. — Praescripto, ad normam Codicis, nulla censetur addita canonica sanctio, si idem nec in principio, nec postea, nec antea vi can. 2229, § 4, provisum sit canonica sanctione. — Specialis gravitas violationis pendet ab objecto praescripti, ab adjunctis imputabilitatem augmentibus, et a damno illato. Violatio est scandalosa, si alios ad malum inducit. Scandalum pussilorum et pharisaicum non attenditur. — Superior legitimus ad puniendas violationes praescripti, cui nulla est addita sanctio canonica, non est tantum Ordinarius, sed etiam iudex. — Puniri potest non tantum violatio legis, cui nulla est addita sanctio, sed etiam violatio praecepti, sive communis sive peculiaris, cui nulla est addita sanctio. — Poenae subjacet et publica et occulta violatio praescripti, cui nulla est addita sanctio; at semper requiritur, ut violatio sit externa, graviter imputabilis, certa, et nondum praescripta. — Quoad praescriptionem violationis praescripti, cui nulla est addita sanctio, applicandae sunt, congrua congruis referendo, normae can. 1703. — Ob violationem praescripti, cui nulla est addita sanctio, infligi potest aliqua justa poena. Si adhibeatur processus criminalis, possunt infligi omnes in iudicio criminali usitatae poenae, illis exceptis, quae tantum ob certa in jure taxative expressa delicta locum habent. Si procedatur extrajudicialiter, possunt infligi solummodo remedia poenalia, poenitentiae, excommunicatio, suspensio et interdictum. — Iudicialiter proceditur ob publicam violationem legis vel com-

munis praecepti, cui nulla est addita sanctio; exceptionem facit suspensio ex informata conscientia. Extrajudicialiter proceditur ob occultam violationem legis vel praecepti communis, cui nulla est addita sanctio, atque ob violationem sive publicam sive occultam praecepti peculiaris, cui nulla est addita sanctio. In iudicio (criminali) poena infligitur per sententiam iudicalem. Extra iudicium, reo confesso vel legitime convicto, poena infligitur per modum praecepti, scripto vel coram duobus testibus, indicatis poenae causis; suspensio ex informata conscientia specialibus regitur normis. IV. Conceptus delicti in Codice. Quoad rem »delictum« nunc definiri potest: externa et moraliter imputabilis violatio praescripti, cui addita sit canonica sanctio. Econtra, externa et moraliter imputabilis scandalosa aut specialiter gravis violatio praescripti, cui nulla est addita canonica sanctio, non est delictum, sed vocari potest »transgressio«. — Jure vetere »delictum« denotabat omnem praescripti violationem, quae puniri poterat, et non solum violationem praescripti, cui addita erat canonica sanctio; proinde nullo modo erat jure vetere receptum principium »nullum delictum (crimen) sine lege vel praecepto poenali«, nec erat simpliciter receptum principium »nulla poena (fer. sent.) sine lege vel praecepto poenali«. — Jure novo receptum est simpliciter principium »nullum delictum (crimen) sine lege vel praecepto poenali«, dum principium »nulla poena (fer. sent.) sine lege vel praecepto poenali« receptum sit tantum ut regula, quae certas patitur exceptiones.

I. Status quaestionis. U kaznenom pravu modernih država¹ usvojeno je načelo: »nullum crimen, nulla poena, sine lege poenali«.

Nakana nam je da ispitamo i ustanovimo: kakovo stanište u toj stvari zauzima crkveno pravo, i to koji ono do novog Zakonika, toli i sam novi Zakonik.

Povrh (materijalnih) općih i partikularnih zakona kaznenih, t. j. zakona, kojima je dodana crkvena (kaznena) sankcija, poznaje crkveno pravo i naloge kaznene, t. j. naloge, kojima je dodana crkvena (kaznena) sankcija. Ti su nalozi ili dani množtvu (praeceptum generale),² ili su dani pojedincu (praeceptum particulare seu peculiare).

U savezu s tim valja pitanje za crkveno pravo staviti ovako: Može li se po crkvenom pravu kazniti povreda propisa, kojemu nije dodana kazna? Izraz »propis« ovdje ne označuje samo opći i partikularni zakon (lex), već i nalog (praeceptum),

¹ Vd. na pr. kazn. zakonik francuski čl. 1. i 4; talijanski čl. 12; njemački § 2; austrijski čl. IV.

² Razlika između zakona i općeg naloga je ta, što je zakon trajna odredba, a opći nalog privremena.

bio taj dan mnoštvu (*praeceptum generale*) ili pojedincu (*praeceptum peculiare*).

Crkveno pravo luči određenu (*p. determinata*) i neodređenu (*p. indeterminata*) kaznu; jedna i druga može biti ustanovljena ili tako, da ju poglavar mora nametnuti, ili tako, da je samo nametnuće prepušteno njegovoj uvidavnosti.³

Za naše su pitanje ove razlike sporedne. Odlučno je samo to: je li propisu kakova kazna dodana- ili nije.

II. Starije pravo. 1. Prvo doba. U prvo doba Crkve nije bilo kaznenih zakona, t. j. zakona, kojima je bila dodana crkvena (kaznena) sankcija. Unatoč toga izricala bi se protiv prekršitelja zakona i najteža crkvena kazna.

Imamo za to klasičan primjer u I. ad Cor. 5, 1—5, gdje sv. apoštol Pavao izopćenjem udara vjernika, koji je sa ženom svoga oca živio.⁴

2. Drugi i treći vijek. U to doba vladalo je u praksi načelo, da se velike povrede zakona kazne izopćenjem. Svjedoči za tu praksu Origen.⁵ Takovim velikim povredama smatrala su se ponajpače t. zv. »*delicta canonica*«, najme otpad od vjere (*apostasia*), ubojstvo (*homicidium*) i blud (*fornicatio*). O potrebi predhodne kaznene sankcije nema spomena.

3. Kasnija stoljeća do Gracijana. a) Sabor

³ Cod. can. 2217.: § 1. *Poena dicitur: Determinata, si in ipsa lege vel praecepto taxative statuta sit; indeterminata, si prudenti arbitrio iudicis vel Superioris relicta sit sive praeceptivis sive facultativis verbis.* — Cod. can. 2223, § 2.: *Si lex in statuenda poena ferendae sententiae facultativis verbis utatur, committitur prudentiae et conscientiae iudicis eam infligere, vel, si poena fuerit determinata, temperare.*

⁴ »1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis; et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem, absens corpore, praesens autem spiritu, jam iudicavi ut praesens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu, tradere huiusmodi Satanac, in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi«. Ispor. II. Cor. 2, 5—11, gdje je govor o otpustu izrečene kazne.

⁵ Comment. in Matth. cap. 89. (Migne, Patr. Graeca 10, 1120): »Propter hoc enim et in ecclesiis consuetudo tenuit, ut qui manifesti sunt in magnis delictis, ejiciantur ab oratione communi.

u Agati iz god. 506. zabranjuje biskupima, da koga radi neznatne krivice izopće.⁶

Iz ovog propisa razabiremo, da se je u to doba smatralo potrebnom i dostatnom svaka toj kazni primjerena povreda zakona, dakle i povreda zakona, kojemu nije bila dodana kazna.

b) U listu Grgura Vel. iz god. 598. govor je o nekom biskupu, koji je na dan Gospodnji prije mise požeo tuđe polje te otsluživ misu još istoga dana na tom polju isčupao medašne znakove. Radi toga, veli Papa, zaslužio je tešku kaznu, kojom bi ga i udario, da nema samilosti s njegovom starošću i neukošću; zle pako savjetnike biskupove, koji su ga na to naveli, udara izopćenjem.⁷

Iz lista se vidi, da Papa polazi sa stanovišta, da ovakav teški i sablažnjivi čin zaslužuje kaznu, pa da i ne pomišlja na potrebu predhodne kaznene sankcije.

c) U listu iz g. 863. javlja papa Nikola I. biskupima, da je rimska sinoda nadbiskupe Günthera i Thietgauda radi toga,

⁶ Vd. c. 8. C. 11. q. 3.: »Episcopi, si sacerdotali moderatione postposita innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare praesumpserint... a vicinis Episcopis ejusdem provinciae litteris moneantur; et si parere noluerint communio illis usque ad tempus Synodi a reliquis Episcopis denegetur...«

⁷ Vd. c. 24. D. 86.: »Tanta nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa jam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quod Dominico die, priusquam Missarum solemniam celebrares, ad exarandam messem latoris praesentium perrexisti, et post exarationem ejus, Missarum solemniam celebrasti; post Missarum solemniam etiam terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quae poena debeat insequi, omnes, qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac perversitate fueramus, sed filius noster Cyriacus Abbas a nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognovise perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, ut aliquando respicias miser senex, atque a tanta te levitate morum, et operum perversitate compescas. Quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior et timidior debes. Et quidem poenae sententia in te fuerat jaculanda; sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus interim tacemus. Eos vero, quorum consilio haec egisti, in duabus mensibus excommunicatos esse decernimus; ita tamen, ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus advenerit, benedictione viatici non privarentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe; te quoque sollicite custodi, ne si eis in malo discipulus fuisti, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuae ulterius, nec senectuti parcamus.«

što su kralja Lothara II. pomagali u njegovom dvoženstvu, izopćila i svrgnula.⁸

Papa ne spominje kazneni zakon, o koji su se dotičnici ogriješili, jer nije takav zakon smatrao potrebnim, e da se upitni zločin može kazniti.

4. Gracijanov Dekret. Gracijan je u svoj Dekret uvrstio i bez prigovora usvojio spomenuti kanon sabora u Agati iz god. 506. (c. 8. C. 11. q. 3), nadalje spomenuti list Grgura Vel. iz god. 598. (c. 24. D. 86), te spomenuti list Nikole I. iz god. 863. (c. 21. C. 2. q. 1), pak je tako načelo, da se može kazniti povreda zakona, kojemu nije dodana kazna, u stvari sadržana i u Dekretu.

5. Od Gracijanova Dekreta do autentične zbirke Grgura IX. a) U dekretalu⁹ pape Urbana III. (1185. do 1187.) govor je o nekim duhovnicima, koji su krivotvorili pečat francuskog kralja Filipa. Na upit biskupov, kako da ih kazni, odgovara papa, da ih ima degradovati, žigosati i iz pokrajine izagnati.

Sam upit biskupov pokazuje, da je taj čin bio smatran kažnjivim, ma da nije bilo kaznenog zakona, koje je valjalo primijeniti. Papa u svom odgovoru navodi kazne, koje su krivnji primjerene.

b) U dekretalu¹⁰ Klementa III. 1187.—1191.) govor je o

⁸ Vd. c. 21. C. 2. q. 1.: »Scelus quod Lotharius rex... in duabus feminis, Thietberga scilicet et Gualdrada, commisit, omnibus manifestum est. Sed et dudum episcopos Thietgandum et Gunterium in tali facto eum habuisse tutores atque fautores, pene totus nobis orbis undique ad limina, seu sedem confluens Apostolicam referebat... Igitur decernente nobiscum Sancta Synodo, in praesentia depositi, et ab officio sacerdotali excommunicati atque a regimine Episcopatus indubitanter existunt.«

⁹ Vd. cap. 3. X. 5, 20.: »Ad audientiam nostram te significante pervenit, quod cum quosdam clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi regis Francorum, carcerali custodiae mancipaveris... Fraternitati tuae taliter respondemus, ut eis nec membrum auferri, nec poenam infligi facias corporalem per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur; et provinciam illam eas abjurare compellens, abire per mittas.«

¹⁰ Vd. cap. 1. X. 5, 26.: »Innotuit nobis... Quia nobis per litteras retulisti, quod cum I. clericus multis coram adstantibus verba quaedam in depressionem officii et beneficii nostri protulit, ipsum a temeritate sua compescas: Ut poena illius aliis terrorem incutiat, ne de caetero contra Romanam Ecclesiam in talia verba prorumpant.«

nekom duhovniku, koji je pred mnoštvom pogrdio sv. Stolicu. Na izvještaj biskupov o toj stvari, odgovara papa, da ima krivca kazniti.

Dekretal ovaj opet pokazuje, da se u ono doba za kaznu nije smatrala potrebnom predhodna kaznena sankcija.

c) U pogl. 47. Lateranskog IV. sabora iz god. 1215. zabranjuje se, da se tko bez primjerena razloga izopći.¹¹

Propis ovaj ponavlja od starine priznato načelo, da se tolika kazna može izreći samo radi primjerene krivice, a podjedno odaje, da ni u ovo doba kazneni zakon nije bio preduvjet za kaznu.

6. Autentične zbirke dekretala. a) U can. 48. X. 5, 39¹² uvršteno je i usvojeno pogl. 47. Lateranskog IV. sabora iz god. 1215., razumije se u istom smislu, što ga je taj kanon izvorno imao.

b) U cap. 4. X. 1, 29 izriče se, da u slučaju, kad zakon za stanoviti prekršaj predviđa određenu kaznu, sudac tu kaznu ima nametnuti, inače, t. j. u slučaju, kad u zakonu nije predviđena kazna, da sudac ima odabrati kaznu po svojoj uvidavnosti prema kakvoći i prilikama prekršaja.¹³

Prema tomu dopuštaju i autentične zbirke dekretala, da se kazni povreda zakona, kojemu nije dodana kazna.

7. Tridentinski sabor. a) U cap. 1. sess. XIII. de ref. daje sabor poglavarima uputu, kako se imaju služiti svojom kaznenom vlašću: u prvom redu imaju svoje podređene savjetom i opomenama od zla odvraćati; pogriješi li tko iz slabobe,

¹¹ Vd. cap. 48. X. 5, 39.: »Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione praemissa, et personis praesentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare praesumat... Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusdam absque manifesta et rationabili causa procedat...«

¹² Cit. u op. 11.

¹³ »§ 1. Illis etiam qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his parere iudicio neglexerint: si tale fuerit negotium, quod certa exinde poena in canonibus exprimitur, audent inffigas, alioquin ipsos pro delicti' quantitate et causae secundum tuum arbitrium punire procures.«

imaju ga koriti; kazniti pako imaju, kad to težina prekršaja traži.¹⁴

Prema tomu stoji i Tridentin na stanovištu, da je općenito kazna umjesna, kad ju težina prekršaja traži, dosljedno da nije za kaznu uvijek potrebna predhodna kaznena sankcija.

b) U cap. 1. sess. XIV. de ref. uvodi se kazna suspenzije ex informata conscientia za tajne prekršaje.¹⁵ Izraz »prekršaj« (delictum) uzima Tridentin dakako u istom smislu, u kojemu ga je dotadanje pravo uzimalo, t. j. u smislu takove povrede zakona, koja zaslužuje kaznu, ma tom zakonu i ne bila dodana kazna.

8. Od Tridentina do novog Zakonika. a) U Instr. Congr. de Prop. Fide dd. 20. Oct. 1883. n. 3. izriče se:¹⁶

¹⁴ »Eadem sacrosancta Tridentina synodus in Spiritu sancto legitime congregata... intendens nonnulla statuere, quae ad jurisdictionem pertinent episcoporum... illud imprimis eos admonendos censet, ut se pastores, non percussores esse meminerint, atque ita praeesse subditis oportere, ut non eis dominantur, sed illos tanquam filios et fratres diligant, elaborentque, ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur. Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis servanda praeceptio, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, quum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est, ut sine asperitate disciplina populis salutaris ac necessaria conservetur, et qui correpti fuerint emendentur, aut, si respiscere noluerint, ceteri salubri in eos animadversionis exemplo a vitiis deterreantur, quum sit diligentis et pii simul pastoris officium, morbis ovium levia primum adhibere fomenta; post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad acriora et graviora remedia descendere; sin autem nec ea quidem proficiant illis submovendis, ceteras saltem oves a contagionis periculo liberare.«

¹⁵ »Quum honestius ac tutius sit subjecto, debitam praepositis obedientiam impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum praepositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem, ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo praelato ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis ordinibus seu gradibus vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus, dignitates sive honores restitutio suffragetur.«

¹⁶ »Suspensionis ex informata conscientia justam ac legitimam causam praebet crimen seu culpa a suspenso commissa. Haec autem debet esse occulta et ita gravis, ut talem promereatur punitionem.«

pravedni i zakoniti razlog za suspenziju ex informata conscientia tvori prekršaj iliti krivica, što ju je dotičnik počinio; taj pak prekršaj ili ta krivica valja da je toli teška, da zaslužuje ovu kaznu.

Ova Instrukcija odražuje pravo, koje je neposredno pred novim Zakonikom na snagi bilo. U njoj se na navedenom mjestu dopušta suspenzija ex informata conscientia za svaki (tajni) prekršaj, ili što je po Instrukciji isto, za svaku (tajnu) krivicu, koja je toj kazni primjerena, dakle ne jedino za povredu zakona, kojemu je dodana kazna.

Instrukcija samo primjenjuje na kaznu suspenzije opće načelo tadanjeg prava o uporabi kazne.

b) Kanonistička nauka. Opće je mišljenje kanonista, da po crkvenom pravu (sve do novog Zakonika) t. zv. »legalni element« (elementum legale) ili točnije »pravni element« (elementum juridicum), t. j. kazneni propis, nije potreban za kaznu; drugim riječima: da se može kazniti i povreda propisa, kojemu nije dodana kazna. Tako Engel,¹⁷ Reiffenstuh,¹⁸ Schmalzgrueber,¹⁹ Ferraris,²⁰ Hinschius,²¹ Kahn,²² Lega²³ i dr.

¹⁷ Colleg. Jur. Univ. lib. V. tit. 37. n. 2.

¹⁸ Jus can. univ. lib. V. tit. 37. n. 5.: »Extraordinaria seu arbitraria (t. j. poena) est, quae nulla lege, statuto vel consuetudine est definita, sed extra ordinem a iudice imponenda juxta arbitrium et prudentiam ipsius pro qualitate delicti et variis ejus circumstantiis, prouti fit quando lex actum quidem prohibet, sed poenam non statuit, aut saltem hanc non determinat, sed iudici determinandam relinquit.«

¹⁹ Jus Eccl. Univ. lib. 5. tit. 37. n. 2.

²⁰ Ferraris, Prompta Bibliotheca, v. poena, n. 10, 46.

²¹ Das Kirchenrecht d. Kath. u. Prot. IV, 745. 836; V, 295. 906.

²² Le delit et la peine en droit canonique, Nancy 1898, pag. 33, 165.

²³ Prael. de judic. eccl., Romae 1899, III. t. 22.: »Demum inquiramus an jure canonico vigeat principium hodie passim admissum in codicibus poenalibus, nempe: nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege. Jure Romano aliud vigeat principium... siquidem praeter crimina legitima seu ordinaria lege poenali expressa, habebantur crimina extraordinaria seu non legitima seu legibus poenalibus non comprehensa, quae a iudice punienda erant pro suo arbitrio pro adjunctis rerum et personarum... Atqui jure ecclesiastico adhuc vigeat hujusmodi systema...«

Tek u novije doba zastupali su neki kanonisti²⁴ protivno mnijenje pod uplivom kaznenog prava modernih država i na osnovu (nedostatnih) apriorističnih razloga.

9. O s v r t. U prvo doba, dok uopće nije bilo kaznenih zakona, crkveni bi poglavari kažnjavali one povrede, za koje su držali, da ih valja suzbiti, jer u velike ugrožavaju pravni crkveni poredak.

Kad su kasnije izdani kazneni zakoni te postepeno umnožavani i crkveno kazneno pravo sve više izgrađivano, bivali su posve prirodno sve ređi slučajevi, da bi se kažnjavala povreda zakona, kojemu nije bila dodana kazna. Ipak nije ni u potpuno izgrađenom crkvenom pravu naprosto usvojeno načelo »nullum delictum, nulla poena, sine lege (vel praecepto) poenali«,²⁵ jer se na crkvenom području ne dadu predvidjeti svi slučajevi i sve prilike, u kojima može biti potrebna kazna.²⁶ U drugu opet ruku može se i mora opravdano uzeti, da su u potpuno izgrađenom kaznenom pravu sadržani slučajevi, koji se mogu redovno kazniti, pa da se nesadržani slučajevi samo iznimno i iz posebnih razloga mogu kazniti. Rečeno razabiremo i iz onih novijih

²⁴ München, Das kan. Gerichtsverfahren u. Strafrecht, II. 23. 71: Annibale, Summula Theol. Moral. I. n. 309; Hollweck, Die Kirchlichen Strafgesetze, S. 66. Anm. 5. — Wernz (Prael. jur. decret. VI. n. 14.) koleba, jer veli, da se povreda zakona, kojemu nije dodana kazna, može kazniti »saltem praemissa monitione«. Baš je o tom pitanje, da li je predhodna opomena potrebna!

²⁵ Katz (Grundris d. kan. Strafrechtes, Berlin 1881, § 3. misli da je ovo načelo naprosto prihvaćeno u c. 3. C. 32. q. 4., koji glasi: »Dixit Sara ad Abraham: Ecce conclusit me Dominus, ut non pariam; intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex illa. Et ita factum est. Sed consideremus primum, quia Abraham ante legem Moysi et ante Evangelium fuit. Non ergo interdictum adulterium videbatur. Poena criminis ex tempore legis est, quae crimen inhibuit. Non ante legem ulla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem praevenit. Deus in paradiso conjugium laudaverat, non adulterium damnaverat«. — Tu sv. Ambrozije (lib. i. de Abraham, cap. 4) poriče, da bi se Abrahamu moglo upisati u grijeh i kaznu pred Bogom općenje sa ženinom ropkinjom, jer da u ono doba nije bilo pozitivnog zakona, koji je to branio, a za naravni zakon da Abraham valjda nije znao. Bez zakona, i to poznatoga, nema po sv. Ambroziju krivnje, dosljedno ni kazne; nu da bi kazneni zakon, t. j. zakon, kojemu je dodana kazna, bio preduvjet za krivnju i kaznu, toga ne veli sv. Ambrozije.

²⁶ Ispor. Hinschius, o. c. V, 906—908.

crkvenih kaznenih zakona, koji ustanovljuju neodređenu kaznu te poglavaru prepuštaju ne samo izbor kazne, već i to, da li uopće hoće kazniti. Takovi kazneni zakoni očito predpostavljaju, da su povrede zakona, koji ne imaju ni ovakove kaznene sankcije, redovno nekažnjive.²⁷

III. Novi Zakonik. Prema novom Zakoniku²⁸ ne može se redovno kazniti povreda propisa, kojemu nije dodana kazna; iznimno se može takova povreda kazniti, ako je naime ili osobito teška ili sablažnjiva.

1. Koji je propis u smislu Zakonika kaznen, a koji nije? Pod kaznenim propisom razumijevamo propis, kojemu je dodana kazna, a pod nekaznenim propisom opet propis, kojemu nije dodana kazna. Kojemu je dakle propisu u smislu Zakonika dodana kazna, a kojemu nije?

a) Ponajprije je u smislu Zakonika kaznen onaj propis, koji je u času, kad je stvoren, umah i providjen kaznenom sankcijom.

b) Nadalje je u smislu Zakonika kaznen onaj propis, koji izvorno nije bio providjen kaznenom sankcijom, već mu je ova tek kasnije dodana.²⁹ Razumijeva se po sebi, da je takav propis kaznen tek od časa, kad mu je kaznena sankcija dodana, te samo u toliko, u koliko mu je kaznena sankcija dodana. Zato zakon, koji nije providjen kaznenom sankcijom, ne dobiva značaj kaznenog propisa uslijed pojedinačkog kaznenog naloga, kojim se urgira obdržavanje toga zakona, već je kaznenim propisom samo taj pojedinački nalog.

c) Konačno je u smislu Zakonika kaznen onaj propis, koji je u neku ruku unaprijed providjen kaznenom sankcijom. Tako

²⁷ Možda su baš ovi zakoni zaveli neke novije kanoniste na mišljenje, da se povreda propisa, koji nije ni ovakovom kaznenom sankcijom providen, ne može nikako kazniti.

²⁸ Can. 2222, § 1.: »Licet lex nullam sanctionem apositam habeat, legitimus tamen Superior potest illius transgressionem, etiam sine praevia poenae comminatione, aliqua justa poena punire, si scandalum forte datum aut specialis transgressionis gravitas id ferat; secus reus puniri nequit, nisi prius monitus fuerit cum comminatione poenae latae vel ferendae sententiae in casu transgressionis, et nihilominus legem violaverit«.

²⁹ Can. 2221.: »Legislativam habentes potestatem, possunt intra limites suae jurisdictionis, non solum legem a se vel a decessoribus latam, sed etiam, ob peculiaria rerum adjuncta, legem tam divinam, quam ecclesiasticam a superiore potestate latam, in territorio vigentem, congrua poena munire aut poenam lege statutam **aggravare**«.

ustanovljuje kan. 2229, § 4. protiv povrede propisa, koji ne sadrži fraze »praesumpserit, ausus fuerit« i t. d., a providjen je cenzurom latae sententiae, primjerenu neodređenu kaznu ferendae sententiae za slučaj, kad je krivac unatoč teške krivnje prost od cenzurae latae sententiae.³⁰

Propisi, koji nijesu na nijedan od ovdje navedenih načina providjeni kaznenom sankcijom, nijesu u smislu Zakonika kazneni propisi, te se njihove povrede mogu kazniti samo onda, ako su ili osobito teške ili sablažnjive.

2. Kakova mora biti povreda nekaznenog propisa, da se uzmogne kazniti? Prema Zakoniku može se kazniti samo ona povreda nekaznenog propisa, koja je ili osobito teška ili sablažnjiva.

Kako Zakonik ne donosi inih naročitih ustanova o povredi nekaznenog propisa, moraju se na ovu primijeniti njegove ustanove o povredi kaznenog propisa.

Težina povrede, dakle i osobita težina povrede, ovisi o predmetu propisa, o okolnostima, koje uvećavaju ubrojivost, te o šteti, koja je povredom prouzročena.³¹

Sablažnjiva je ona povreda, koja druge navodi na zlo. »Scandalum pusillorum« i »scandalum pharisaicum« ne dolaze u obzir, jer ne nastaju uslijed povrede propisa.

Kazni nema mjesta, ako povreda nije spoljašna, teško ubrojiva,³² sigurna i nezastarjela.³³

3. Nadležnost za kažnjavanje. Osobito teško i sablažnjive povrede propisa, kojemu nije dodana kazna, može po kan. 2222, § 1. da kazni zakoniti poglavar (legitimus superior).

³⁰ »Licet reus censuris latae sententiae ad normam § 3, n. 1. non teneatur, id tamen non impedit quominus, si res ferat, congrua alia poena vel poenitentia affici queat.«

³¹ Can. 2196.: »Qualitas delicti desumenda est ex objecto legis; quantitas vero dimetienda est non solum ex diversa gravitate legis laesae, sed etiam ex majore minoreve imputabilitate aut damno illato.«

³² Can. 2195, § 1.: »Nomine delicti, jure ecclesiastico, intelligitur externa et moraliter imputabilis legis violatio cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata.« — Can. 2218, § 2.: »Non solum quae ob omni imputabilitate eximunt, sed etiam quae a gravi, excusant pariter a qualibet poena tum latae tum ferendae sententiae etiam in foro externo, si pro foro externo excusatio evincatur.«

³³ Can. 2233, § 1.: »Nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime praescriptum.«

U pogledu kazna zakoniti je uopće, dakle i u našem slučaju, onaj poglavar, koji nad dotičnikom imade jurisdikcionalnu vlast u vanjskom sudu. Takovu vlast imaju napose Ordinariji i suci.

Kako se ovdje ne radi o tom, da se ustanove kazne za buduće povrede propisa, već o tom, da se za počinjene povrede nametnu kazne, ne mogu se pozivom na 2220, § 1.³⁴ isključiti suci. Ne smeta, što spomenuti kanon veli, da sudac može samo zakonito ustanovljene kazne primijeniti, jer je i kan. 2222, § 1. zakon, koji za osobito teške ili sablažnjive povrede nekažnjenih propisa ustanovljuje neodredjenu kaznu, te sudac, kad pozivom na taj kan. 2222, § 1. izriče kaznu, zaista namiče zakonito ustanovljenu kaznu. Ni starije pravo nije u ovoj stvari činilo razliku između Ordinarija i suca, a u novom Zakoniku ništa ne upućuje na to, da bi sada dotadanje pravo bilo promijenjeno.³⁵ U ostalom nema već zato nikakvog razloga, da se sudac isključi, što ovaj i onako nemože kazneno postupati, ako Ordinarij ne privoli.³⁶

Generalni vikar, ako nema posebno ovlaštenje, ne može uopće nametnuti kazne,³⁷ dakle ni za osobito teške ili sablažnjive povrede propisa, kojemu nije dodana kazna.

4. Kojih se nekaznenih propisa povrede mogu kazniti? Može se ponajprije kazniti povreda nekaznenog propisa, koji je zakon (*lex*).

Može se također kazniti povreda nekaznenog propisa, koji je opći nalog (*praeceptum generale*) ili pojedinački nalog

³⁴ »§ 1. Qui pollent potestate leges ferendi vel praecepta imponendi, possunt quoque legi vel praecepto poenas adnectere; qui judiciales tantum, possunt solummodo poenas, legitime statutas, ad normam juris applicare.«

³⁵ Na oko kao da tvori neku poteškoću fraza »Pariter idem legitimus Superior« u kan. 2222, § 2, jer je u njem govora samo o izvansudbenim mjerama. Poteškoća iščezava, ako se ta fraza, kako slovo dopušta, a razlozi gore u tekstu navedeni traže, razriješi ovako: »Pariter idem Superior, id est, legitimus.«

³⁶ Can. 1954.: »Si correptio judicialis vel insufficiens sit ad reparationem scandali et restitutionem justitiae, vel adhiberi nequeat quic delictum denegat, vel inutiliter adhibita fuerit, Episcopus, aut officialis, de eius speciali mandato, praecipiat ut acta inquisitionis tradantur promotori justitiae.«

³⁷ Can. 2220, § 2.: »Vicarius generalis sine mandato speciali non habet potestatem infligendi poenas.«

(*praeceptum peculiare*). Ne smeta, što kan. 2222, § 1. rabi izraz »lex«, jer Zakonik u kaznenom pravu taj izraz redovito uzima u širem smislu, t. j. u smislu svakog propisa, bio taj propis zakon ili opći nalog ili pojedinački nalog,³⁸ a narav stvari te tekst i kontekst kanona 2222., ničim ne upućuje na to, da bi ga ovdje uzimao u strogom smislu. Povrh toga sam Zakonik izričito veli,³⁹ da se ustanove o povredama zakona imaju primijeniti na povrede naloga, u koliko okolnosti na ino ne upućuju.

5. Javne i tajne povrede nekaznenih propisa. Povreda propisa, kojemu nije dodana kazna, ako je povreda osobito teška ili sablažnjiva, može se prema kan. 2222, § 1. kazniti, bila povreda javna ili tajna, buduć da Zakonik naravno dopušta kaznu te ju ne ograničuje na javnu povredu.

Daljnji dokaz za ovo pruža kan. 2223, § 1., gdje se za kaznu *ferendae sententiae* traži samo dvoje: da je povreda sigurna i da nije zastarjela.⁴⁰

Na isto upućuje i kan. 2312, § 2., gdje se za tajni prekršaj zabranjuje samo javna pokora,⁴¹ te dosljedno za tajni prekršaj dopušta tajna pokora.

Ne protivi se rečenomu kan. 1933, § 1, jer taj pri tajnoj povredi isključuje samo sudbeni postupak i sudbenu kaznu,⁴² a ne isključuje izvansudbeni postupak i izvansudbenu kaznu.

6. Zastara povrede nekaznenog propisa. Kako Zakonik nema posebnih ustanova o zastari povreda nekaznenih propisa, valja na nje primijeniti ustanove, što ih Zakonik u kan. 1703. donosi o zastari povreda kaznenih propisa iliti prekršaja.

Pogledom na povredu pojedinačnog naloga ne može biti govora o zastari kaznene tužbe (*actio criminalis*), jer je sudbenom postupku, daklem i tužbi, mjesta samo u slučaju povrede zakona ili općeg naloga. Povreda pojedinačnog naloga, bila ili

³⁸ Vd. can. 2196; 2195-2200; 2201, § 3; 2202, § 1; 2203, § 3; 2205, § 2; 2209, § 7; 2212, § 7; 22'8; 2221; 2223, §§ 2, 3; 2226, §§ 2, 3; 2228-2231 i dr.

³⁹ »Nisi ex adjunctis aliud appareat, quae dicuntur de delictis, applicentur etiam violationibus praecepti cui poenalis sanctio adnexa sit«.

⁴⁰ Cit. u opasci 33.

⁴¹ »Ob delictum aut transgressionem occultam nunquam poenitentia publica imponatur«.

⁴² »Delicta quae cadunt sub iudicio criminali sunt delicta publica«.

ne bila tomu nalogu dodana kazna, zastari izminućem roka, koji je inače za zastaru tužbe ustanovljen, te se nakon toga povreda više ne može kazniti.

7. **Uporabive kazne.** Prema kan. 2222, § 1 može poglavar za osobito tešku ili sablažnjivu povredu nekaznenog propisa krivcu nametnuti koju pravednu kaznu. Pravedna je ona kazna, koja je povredi primjerena.

Kako zakonik posve općenito veli »*aliqua justa poena*«, može se nametnuti svaka inače dopuštena kazna.

Neke se kazne po odredbi prava mogu nametnuti samo za povrede propisa, kojemu je dotična kazna dodana, te im dosljedno nije mjesta pri povredi nekaznenih propisa. Takove su kazne: a) pravna besčasnost (*infamia juris*),⁴³ b) nesposobnost (*inhabilitas*) za stvari glede kojih je općim pravom ustanovljena sposobnost;⁴⁴ c) gubitak stalne nadarbine (*privatio beneficij inamovibilis*);⁴⁵ d) depozicija;⁴⁶ e) trajni gubitak crkvene nošnje (*privatio habitus ecclesiastici in perpetuum*);⁴⁷ f) degradacija.⁴⁸

Ostale kazne može zakoniti poglavar nametnuti krivcu za osobito tešku ili sablažnjivu povredu nekaznenog propisa. Napose može i nametnuti (duhovniku) suspenziju od službe *ex informata conscientia*. Tu kaznu dopuštalo je u ovakovim slučajevima i starije pravo,⁴⁹ a novi ju Zakonik ne izuzimlje naročito niti ičim upućuje na to, da bi u toj stvari promijenio starije

⁴³ Can. 2293, § 2.: »*Infamia juris illa est quae casibus iure communi expressis statuitur*«.

⁴⁴ Can. 2296, § 1.: »*Si agatur de rebus ad quas assequendas capacitas iure communi statuitur, inhabilitatis poenam infligere una Sedes Apostolica potest*«.

⁴⁵ Can. 2229, § 1.: »*Si clericus beneficium inamovibile obtineat, eodem in poenam privari potest solum in casibus iure expressis...*«

⁴⁶ Can. 2303, § 1.: »*Poena depositionis infligi nequit, nisi in casibus iure expressis*«.

⁴⁷ Can. 2304, § 1.: »*Si clericus depositus non det emendationis signa et praesertim si scandalum dare pergat monitusque non respiscat, Ordinarius potest eum perpetuo privare iure deferendi habitum ecclesiasticum*«.

⁴⁸ Can. 2305, § 2.: »*Haec poena (t. j. degradatio) ferri solummodo potest propter delictum in iure expressum, aut si clericus, iam depositus et habitu clericali privatus, grave adhuc scandalum per annum praebere pergat*«.

⁴⁹ Vd. gore II. 7. b. i 8. a.

pravo. Ovomu pridolazi da kardinal P. Gasparri u opasci na kan. 2222, § 1 navodi vrela, koja rade o toj kazni.⁵⁰

Postupa li poglavar sudbeno (*judicium criminale*), može upotrebiti svaku vrst kazne, koja je uopće uporabiva pri povredi nekaznenog propisa; izuzima se *suspensio ex informata conscientia*, jer je ova po svojoj prirodi izvansudbena kazna.

Postupa li poglavar izvansudbeno, može upotrebiti samo one kazne, kojima je mjesto u izvansudbenom postupku. Takove su kazne: pokora (*poenitentia*), kaznena mjera (*remedium poenale*), izopćenje, cenzura suspenzije i cenzura interdikta,⁵¹ te suspenzija *ex informata conscientia*.⁵²

Sloboda, što ju po kan. 2223. ima sudac i ini zakoniti poglavar obzirom na kazne za povrede kaznenih propisa, pripada im i obzirom na kazne za povrede nekaznenih propisa.

Kada valja sudbeno postupati, a kada izvansudbeno, o tom govorimo o narednoj točki.

8. P o s t u p a k. Kako Zakonik naročito ne govori o postupku pri namitanju kazne za povredu propisa kojemu nije dodana kazna, moraju se na takovu povredu primijeniti analogno one njegove ustanove, koje rade o postupku pri namitanju kazne za povredu propisa skopčanog sa kaznom.

Izlažemo najprije pod A) ustanove Zakonika o postupku pri namitanju kazna za povredu propisa, kojemu je dodana kazna, a po tom pod B) primjenjujemo te ustanove analogno na povredu propisa, kojemu nije dodana kazna.

A) a) U kan. 2225. određuje Zakonik, da se kazna (fe-

⁵⁰ Vd. op. 4. pri kan. 2222, § 1., gdje se navodi Conc. Trid. sess. XIV. de ref. c. 1., Pius VI., const. »Auctorem fidei« 22. aug. 1794, prop. 49, 50 Synodi Pistor., damm. S. C. C. Vercellen., 21 mart. 1643; S. C. de Prop. Fide, instr. 20 oct. 1883. Sve su to vrela, koja rade o suspenziji *ex informata conscientia*.

⁵¹ Can. 1933, § 3.: »Poenitentia, remedium poenale, excommunicatio, suspensio, interdictum, dummodo delictum certum sit, infligi possunt etiam per modum praecepti extra iudicium«. — Držimo da suspenzija i interdikt, o kojima je u tom kanonu govora nijesu vindikativne kazne, jer inače ne bi nikako razumljivo bilo, zašto se povrh izopćenja, koje je uvijek medicinska kazna, samo još ove dvije prave kazne izvan suda dopuštaju. Ne smeta, što suspenzija *ex informata conscientia* može biti i vindikativna kazna, jer je ova izvanredna kazna, te za nju vrijede posebni propisi.

⁵² Can. 2187.: »Ad ferendam hanc suspensionem (t. j. *ex informata conscientia*) neque formae iudiciales... requiruntur...«

rendae sententiae), koja je ustanovljena zakonom ili općim nalogom, ima nametnuti presudom uz obdržavanje sudbenog kaznenog postupka.⁵³ Kako je po kan. 1933., § 1⁵⁴ predmetom sudbenog kaznenog postupka samo javni prekršaj, slijedi iz kan. 2225. u vezi sa kan. 1993., § 1, da se za javnu povredu zakona ili općeg naloga, kojemu je dodana kazna, ova ima nametnuti presudom uz obdržavanje sudbenog kaznenog postupka.

Prema kan. 2191., § 3⁵⁵ može se u stanovitim slučajevima za javnu povredu zakona ili općeg naloga, kojemu je dodana kazna, nametnuti suspenzija ex informata conscientia, dakako samo izvansudbeno, jer je ova suspenzija po svojoj prirodi izvansudbena kazna.

Prije nego li poglavar nametne suspenziju ex informata conscientia, ne mora krivca saslušati, niti mu dati prilike da se obrani; kazna se nameće izvansudbeno jednostavnom odlukom, i to redovno pismeno; krivica se ne mora dotičniku saopćiti, izim da je suspenzija ex informata conscientia censura.⁵⁶

⁵³ »Si poena declaretur vel inligatur per sententiam judicalem, serventur canonum praescripta circa sententiae judicialis pronuntiationem; si vero poena latae vel ferendae sententiae inflicta sit ad modum praeepti particularis, scripto aut coram duobus testibus ordinarie declaretur vel irrogetur, indicatis poenae causis, salvo praescripto canonis 2193«. — Ovdje se kazne ustanovljene pojedinačkim nalogom suprotstavljaju (»si vero«) ostalim kaznama, t. j. kaznama ustanovljenima zakonom ili općim nalogom, pak se za prve veli, da se inadu nametnuti izvansudbeno, iz čega arg. a contrario slijedi, da za ostale vrijedi prvi dio toga kanona, koji govori o namitanju kazna presudom.

⁵⁴ Cit. u op. 42.

⁵⁵ »Ut delictum publicum suspensione ex informata conscientia plecti possit, occurat necesse est aliquod ex adjunctis quae sequuntur: 1°. Si testes probi et graves delictum quidem Ordinario patefaciant, sed nulla ratione induci possunt ut de eo testimonium in iudicio ferant, neque aliis probationibus delictum judiciali processu evinci possit; 2°. Si ipsemet clericus minis aut aliis adhibitis mediis impediatur ne processus iudiciarius instituatutur aut inceptus perficiatur; 3°. Si processui judiciali conficiendo ferendaeque sententiae impedimenta exoriantur ex adversis civilibus legibus aut gravi scandali periculo«.

⁵⁶ Can. 2187.: »Ad ferendam hanc suspensionem (t. j. ex informata conscientia) neque formae iudiciales neque canonicae monitiones requiruntur; sed satis est si Ordinarius, servato praescripto canonum qui sequuntur simplici decreto declaret se suspensionem indicere«. — Can. 2188.: »Huiusmodi decretum detur in scriptis, nisi adjuncta aliud exigant, designato die mense et anno in eoque: 1°. Expresse dicatur suspensionem ferri ex infor-

b) U kan. 2225.⁵⁷ određuje nadalje Zakonik, da se kazna *ferendae sententiae*, ustanovljena pojedinačkim nalogom, ima nametnuti izvansudbeno u obliku naloga,⁵⁸ pismeno ili pred dva svjedoka, uz naznaku krivice. Kako Zakonik ovdje ne razlikuje javni i tajni prekršaj, vrijedi njegova ustanova podjednako za oba.

Prije nego li poglavar nametne kaznu ustanovljenu pojedinačkim nalogom, ima krivca saslušati, te mu dati priliku da se obrani.⁵⁹ Ustanovljena kazna nameće se izvansudbeno u obliku naloga, pismeno ili pred dva svjedoka, uz naznaku krivice.⁶⁰

Suspenciju *ex informata conscientia* može poglavar za povredu pojedinačkog naloga, kojemu je dodana kazna, nametnuti, a da ne mora prije krivca saslušati ili mu dati priliku da se brani. Nameće se suspencija *ex inf. conscientia* izvansudbeno jednostavnom odlukom, i to redovno pismeno. Krivica se ne mora dotičniku saopćiti, izim da je suspencija *ex inf. conscientia* *cenfura*.

c) Tajni prekršaj, t. j. tajna povreda propisa, kojemu je dodana kazna, može se po Zakoniku samo izvansudbeno kazniti,⁶¹ u koliko je uopće kažnjiv.

Pita se sada: da li je i u koliko je uopće tajni prekršaj po Zakoniku kažnjiv.

Ponajprije je jasno, da se to pitanje može staviti jedino pogledom na kazne, kojima je mjesta u izvansudbenom postupku⁶², jer se tajni prekršaj ne može sudbeno kazniti, dakle ni kazniti kaznama, kojima je mjesta samo u sudbenom postupku.

Tajni prekršaj pojedinačnog naloga može se prema dru-

mata conscientia seu ex causis ipsi Ordinario notis; 2°. Indicetur tempus durationis poenae; abstineat autem Ordinarius ab ipsa infligenda in perpetuum. Potest vero infligi etiam tamquam censura, dummodo hoc in casu clerico patefiat causa, propter quam suspensio irrogatur. — Can. 2193.: »Prudenti Ordinarii arbitrio relinquitur suspensionis causam seu delictum clerico patefacere aut reticere...«

⁵⁷ Cit. u op. 53.

⁵⁸ Vd. can. 1933, § 3. cit. u op. 51. — Vd. takodjer can. 24.: *Praecepta singulis data... judicialiter urgeri nequeunt...*«

⁵⁹ Arg. can. 2309, § 3.: *Correptio publica fieri tantum potest adversus reum de delicto convictum vel confessum...*«

⁶⁰ Vd. can. 2225 cit. u op. 53. i can. 1933, § 3 cit. u op. 51.

⁶¹ Vd. can. 1933, § 1. cit. u op. 42.

⁶² Vd. one gore pod III. 7.

gom dijelu kan. 2225.⁶³ kazniti, jer tu Zakonik govori naprosto o prekršaju pojedinačnog naloga, te ni ovdje ni igdje drugdje ne isključuje od kazne tajni prekršaj pojedinačkog naloga.

Suspenzija *ex informata conscientia* može se po Zakoniku nametnuti za tajni prekršaj zakona ili općeg naloga, dapače se redovito nameće samo radi tajnog prekršaja.⁶⁴

O prekršaju zakona ili općeg naloga govori Zakonik u prvom dijelu kan. 2225., te određuje, da se (u zakonu ili općem nalogu) ustanovljena kazna ima nametnuti presudom uz obdržavanje sudbenog kaznenog postupka. Premda Zakonik ovdje izričito ne luči javni od tajnog prekršaja, ipak je očito, da se za tajni prekršaj nema sudbeno nametnuti (u zakonu ili općem nalogu) ustanovljena kazna, jer je glasom kan. 1933. § 1. predmetom sudbenog postupka samo javni prekršaj. Je li, prema tomu, smisao prvog dijela kan. 2225. taj, da se za tajni prekršaj jedino ne može sudbeno nametnuti ustanovljena kazna, ili pako taj, da se za tajni prekršaj uopće ne može nametnuti (u zakonu ili općem nalogu) ustanovljena kazna? Kako Zakonik u prvom dijelu kan. 2225. za (u zakonu ili općem nalogu) ustanovljenu kaznu naprosto traži sudbeni postupak, a ovomu pri tajnom prekršaju nema mjesta, smatramo opravdanim zaključak, da se u smislu Zakonika uopće ne može za tajni prekršaj nametnuti u zakonu ili općem nalogu ustanovljena kazna, u koliko je (reduplicative) u povređenom zakonu ili općem nalogu ustanovljena. Tim nije rečeno, da se ne može nametnuti kazna, koja je (specificative) ustanovljena u zakonu ili općem nalogu, kad to biva ne pozivom na ustanovljenu kaznu, već pozivom na ini naslov i na osnovu ovoga. Takav je ini naslov osobita težina ili sablažnjivost prekršaja, o kojem radi kan. 2222, § 1.

Tajni prekršaj zakona ili općeg naloga, u koliko je kažnjiv, ima se kazniti izvansudbeno u obliku naloga, pismeno ili pred dva svjedoča uz naznaku krivice.

Prije nego li poglavar nametne kaznu za tajni prekršaj zakona ili općeg naloga, ima krivca saslušati te mu dati priliku da se obrani.

Kad poglavar za tajni prekršaj zakona ili općeg naloga

⁶³ Cit. u op. 53.

⁶⁴ Can. 2191, § 1: »Suspensioni ex informata conscientia iustam ac legitimam causam praebet delictum occultum ad normam can. 2197, n. 4«.

namiće suspenziju ex informata conscientia, ne mora prije toga krivca saslušati niti mu dati prilike da se obrani. Suspenzija ex informata conscientia namiće se izvansudbeno jednostavnom odlukom, a krivica se ne mora dotičniku saopćiti, izim da je suspenzija ex informata conscientia censura.

d) Cenzuru ne može poglavar sudbeno ili izvansudbeno nametnuti za prekršaj, koji više ne traje ni u sebi ni barem u svojim od zle volje ovisnim posljedicama, jer je glavna svrha cenzure da krivca popravi, pak joj nema mjesta, kad je krivac već prestao sa prekršajem te se pokajao i zle posljedice već uklonio ili barem odlučio da ih ukloni.

Jednako ne može poglavar sudbeno ili izvansudbeno nametnuti cenzuru, ako nije nakon prekršaja krivca pod prijetnjom cenzure opomenuo, neka odustane od prekršaja, odnosno neka se kaje i zadovoljštinu daje za sablazan i štetu, što ju je prekršajem prouzročio.⁶⁵ Iznimku čini suspenzija ex informata conscientia, jer ovu može poglavar nametnuti, i kao cenzuru, bez takove predhodne opomene.⁶⁶

e) Za neke javne prekršaje zakona ili općeg naloga propisuje Zakonik umjesto kaznenog sudbenog postupka t. zv. »correctio judicialis«. O njoj rade kan. 1947—1953.

B) Primjenjujemo sada izložene ustanove Zakonika na osobito tešku ili sablažnjivu povredu propisa, kojemu nije dodana kazna.

⁶⁵ Can. 2233: »§ 1. Nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum commissum fuisse et non esse legitime praescriptum. § 2. Licet id legitime constet, si agatur de infligenda censura, reus reprehendatur ac moneatur ut a contumacia recedat ad normam can. 2242, § 3., dato, si prudenti eiusdem iudicis vel Superioris arbitrio casus id ferat, congruo ad resipiscentiam tempore; contumacia persistente, censura infligi potest. — Can. 2242: »§ 1. Censura punitur tantummodo delictum externum, grave, consummatum, cum contumacia conjunctum; potest autem ferri censura etiam in delinquentes ignotos. § 2. Si agatur de censuris ferendae sententiae, contumax est qui, non obstantibus monitionibus de quibus in can. 2233, § 2, a delicto non desistit vel patrati delicti poenitentiam cum debita damnorum et scandalii reparatione agere detrečtat...«

⁶⁶ Vd. can. 2187: »Ad ferendam hanc sententiam (t. j. suspensionis ex informata conscientia) ... neque canonicae monitiones requiruntur...« Kako se ovdje napose ističe, da za suspenziju ex informata conscientia ne treba predhodne kanoničke opomene, a ta kod vindikativnih kazna uopće nije nužna, mora se zaključiti, da kod suspenzije ex informata conscientia ne treba predhodne kanoničke opomene, ma i bila censura.

a) Kad je povrijeđen zakon ili opći nalog, a ujedno je povreda javna,⁶⁷ redovno se postupa sudbeno. Samo suspenzija *ex informata conscientia* može se nametnuti izvansudbeno, a to onda, kad se ostvare isti uvjeti, pod kojima se može za javni prekršaj zakona ili općeg naloga ta kazna nametnuti.⁶⁸ Prije nego li poglavar nametne suspenziju *ex informata conscientia*, ne mora krivca saslušati, niti mu dati prilike da se obrani. Ova se kazna nameće izvansudbeno jednostavnom odlukom, i to redovno pismeno. Krivica se ne mora dotičniku saopćiti, izim da je suspenzija *ex informata conscientia* *cenzura*.

b) Kad je povrijeđen pojedinački nalog, bila povreda tajna ili javna, nameće se kazna izvansudbeno u obliku naloga, pismeno ili pred dva svjedoka, uz naznaku krivice. Prije nego li poglavar kaznu nametne, mora krivca saslušati, te mu dati priliku da se obrani.

Jedino suspenziju *ex informata conscientia* može poglavar nametnuti, a da nije prije krivca preslušao i dao mu priliku da se obrani. Nameće se suspenzija *ex informata conscientia* izvansudbeno jednostavnom odlukom, i to redovno pismeno. Krivica ne mora se dotičniku saopćiti, izim da je suspenzija *ex informata conscientia* *cenzura*.

c) Kad je povrijeđen zakon ili opći nalog, a ujedno je povreda tajna, nameće se kazna izvansudbeno u obliku naloga, pismeno ili pred dva svjedoka, uz naznaku krivice. Prije nego li poglavar kaznu nametne, mora krivca saslušati, te mu dati priliku da se obrani.

Jedino suspenziju *ex informata conscientia* može poglavar nametnuti, a da nije prije krivca preslušao i dao mu priliku da se obrani. Nameće se suspenzija *ex informata conscientia* izvansudbeno jednostavnom odlukom, i to redovno pismeno. Krivica ne mora se dotičniku saopćiti, izim da je suspenzija *ex informata conscientia* *cenzura*.

d) Cenzuru ne može poglavar sudbeno ili izvansudbeno nametnuti za povredu, koja više ne traje ni u sebi ni u svojim od zle volje ovisnim posljedicama.

⁶⁷ Za javnost odnosno tajnost povrede mjerodavni su propisi kan. 2197.

⁶⁸ Vd. can. 2193, § 3. cit. u op. 55.

Jednako ne može poglavar sudbeno ili izvansudbeno nametnuti cenzuru, ako nije nakon povrede krivca pod prijetnjom cenzure opomenuo, neka odustane od povrede, odnosno neka se kaje i zadovoljštinu dade za sablazan i štetu, što ju je prouzročio. Iznimku čini suspenzija *ex informata conscientia*, jer se ova može nametnuti, i kao cenzura, bez takove opomene.

e) Ostvare li se pri javnoj povredi zakona ili općeg naloga svi oni uvjeti, koje Zakonik traži za t. zv. »*correptio judicialis*«, ima se ova umjesto sudbenog kaznenog postupka upotrebiti.

IV. Pojam prekršaja u novom pravu. 1. U kan. 2195, § 1. tumači sam Zakonik što u (novom) crkvenom pravu znači izraz »prekršaj« (delictum), te veli, da je prekršaj spoljašna i moralno ubrojiva povreda zakona, kojemu je dodana kanonička sankcija (crkvena kazna).⁶⁹ Prema tomu bila bi prekršaj (delictum) samo povreda zakona, kojemu je dodana kazna.

U § 2. istog kanona izriče Zakonik, da se na povredu naloga (općeg, pojedinačkog), kojemu je dodana kazna, imaju primijeniti ustanove o prekršaju, t. j. ustanove o povredi zakona, kojemu je dodana kazna, izim da iz okolnosti ino proizlazi.⁶⁹

U kan. 2222, § 1. dopušta Zakonik kaznu za neke povrede propisa (zakona, općeg naloga, pojedinačkog naloga), kojemu nije dodana kazna.⁷⁰

Imamo prema tomu tri vrsti kažnjivih povreda propisa: a) povredu zakona, kojemu je dodana kazna; b) povredu naloga (općeg, pojedinačkog), kojemu je dodana kazna; c) osobito tešku ili sablažnjivu povredu propisa (zakona, općeg naloga, pojedinačkog naloga), kojemu nije dodana kazna.

Prvoj i drugoj vrsti je zajedničko, da je kazna propisu dodana. Svim trim vrstima je zajednička kažnjivost.

Pravna nauka, kojoj je zadaća da izgradi znanstvenu terminologiju, mora za prve dvije vrsti po momentu, koji im je zajednički, a ujedno ih razlikuje od treće vrsti, odabrati jedno ime iliti izraz. Stvarno ne može biti prigovora, ako se za to odabere izraz »prekršaj« (delictum), što ga sam Zakonik rabi za povredu (nekih) propisa, kojima je dodana kazna. Prema tomu može se prekršaj (delictum) da definuje: spoljašna i moralno ubrojiva povreda propisa, kojemu je dodana kazna.

⁶⁹ Cit. u op. 39.

⁷⁰ Cit. u op. 28.

Treća vrst ne može se nazvati prekršajem u pravom smislu. Za takovu povredu bio bi možda umjestan izraz »prestupak (transgressio),⁷¹ te bi se imao da definuje: spoljašna i moralno ubrojiva osobito teška ili sablažnjiva povreda propisa, kojemu nije dodana kazna.

U starijem pravu označivao je izraz »prekršaj« (delictum, crimen) svaku kažnjivu povredu propisa, a ne samu povredu takovog propisa, kojemu je dodana kazna; nije dakle usvojeno bilo načelo: nullum delictum sine praevia lege vel praecepto poenali«. Obzirom na kazne »latae sententiae« vrijedilo je dakako u starijem pravu načelo: nulla poena (latae sententiae) sine praevia lege ad praecepto poenali«. Obzirom na kazne ferendae sententiae nije bilo naprosto usvojeno načelo: nulla poena sine praevia lege vel praecepto poenali«, jer se je mogla kazniti i povreda nekaznenog propisa, t. j. propisa, kojemu nije dodana kazna.

U novom pravu izraz prekršaj označuje povredu propisa, kojemu je dodana kazna; usvojeno je dakle naprosto načelo: nullum delictum sine praevia lege vel praecepto poenali«. Obzirom na kazne latae sententiae vrijedi naravno i u novom pravcu naprosto načelo: nulla poena (latae sententiae) sine lege vel praecepto poenali«. Obzirom na kazne ferendae sententiae nije ni novo pravo naprosto usvojilo načelo: »nulla poena sine praevia lege vel praecepto poenali«, jer ima i po novom pravu slučajeva, gdje se može kazniti povreda propisa, kojemu nije dodana kazna; usvojeno je dakle rečeno načelo obzirom na kazne latae sententiae samo kao pravilo, koje dopušta stanovite iznimke.

Zaključujemo: Po novom pravu može se kazniti: a) prekršaj, t. j. povreda kaznenog propisa, iliti propisa, kojemu je dodana kazna; b) prestupak, t. j. osobito teška ili sablažnjiva povreda nekaznenog propisa, iliti propisa, kojemu nije dodana kazna.

Dr. I. A. Ruspini.

⁷¹ Vd. can. 2222, § 1 (cit. u op. 28.): illius transgressionem... transgressionis gravitas... in casu transgressionis... i can. 2312, § 2 (cit. u op. 41): »Ob delictum aut transgressionem occultam...«